

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“___” травня 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу»

на тему: **«РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ ТА МЕТОДИ ЙОГО
ОЦІНЮВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»**

Виконавець:

студентка ФЕУП

Сабзалієва Алмара Тахир-Кизи _____

Науковий керівник:

к.е.н, доцент

Клевцевич Наталія Анатоліївна _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ	
РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	6
1.1 Поняття ресурсного потенціалу та його категорії	6
1.2 Алгоритм оцінки ресурсного потенціалу регіону	12
1.3 Основні показники комплексної оцінки ресурсного потенціалу регіону	16
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОДЕСЬКОЇ	
ОБЛАСТІ	22
2.1 Характеристика основних складових ресурсного потенціалу регіону	22
2.2 Виробничо-фінансові можливості регіону	29
2.3 SWOT-аналіз ресурсного потенціалу Одеської області	40
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ	
ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	46
3.1 Складові системи ефективного управління ресурсним потенціалом регіону	46
3.2 Напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу Одеської області	51
ВИСНОВКИ	59
Список використаних джерел	62

ВСТУП

Актуальність теми. Можливості та умови розвитку окремих регіонів визначаються перш за все величиною їх ресурсного потенціалу. Сьогодні розвиток регіонів значною мірою гальмується внаслідок незбалансованої структури їх ресурсного потенціалу. Приклади таких держав, як Швейцарія, Японія, Тайвань, Південна Корея, Сінгапур, Гонконг та інших свідчать про те, що навіть із дефіцитом природних ресурсів можна досягти суттєвих економічних та соціальних результатів завдяки ефективному використанню існуючого трудового й адміністративного потенціалу. Неefективне управління та нераціональне використання ресурсів призводять до того, що регіони втрачають потенційні можливості до розвитку.

Ресурсний потенціал регіону характеризується наявними ресурсами і складається з таких основних видів потенціалів, як економічний, поселенський, природний, трудовий, соціальний, інформаційний, фінансовий та ін. Загальне поліпшення реалізації потенціалу регіону може відбутися навіть у разі більш ефективного використання будь-яких із наявних ресурсів, однак цього не може статися без якісного поліпшення управління на всіх рівнях – держави, регіону, області, району, міста, селища, села, і головне – підприємства, яке безпосередньо забезпечує додану вартість для регіону.

У свою чергу, ефективне функціонування суб'єктів господарювання потребує створення сприятливого регуляторного середовища та підтримки у використанні можливостей для розвитку, у тому числі ресурсних. Формування ефективних механізмів вирішення цих завдань неможливе без всебічного, системного дослідження такої категорії, як ресурсний потенціал регіону, її складових та відповідного вітчизняного й зарубіжного управлінського досвіду.

Зазначене вище обумовило потребу у дослідженні ресурсного потенціалу регіону та пошуку шляхів ефективного управління та раціонального використання ресурсів для формування потенційних

можливостей регіонального розвитку.

Питання оцінки ресурсного потенціалу висвітлювались у працях відомих вчених, зокрема таких як: Б. Данилишин, А. Невиженко, М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова, В. Семенов, Т. Макаренко, Л. Ковальчук та багато ін. Проте важливо поглянути на окремі його складові в розрізі окремих регіонів, зокрема Одеської області.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити теоретичні, методичні та прикладні аспекти оцінювання ресурсного потенціалу регіону та надати пропозиції щодо підвищення ефективності його використання.

Мета роботи реалізується через конкретні завдання:

- визначити економічну сутність ресурсного потенціалу, описати окремі його категорії;
- дослідити алгоритм оцінки ресурсного потенціалу регіону;
- визначити основні показники комплексної оцінки ресурсного потенціалу регіону;
- надати характеристику основним складовим ресурсного потенціалу Одеської області;
- проаналізувати виробничо-фінансові можливості регіону;
- провести SWOT-аналіз ресурсного потенціалу Одеської області;
- сформулювати пропозиції щодо формування системи ефективного управління ресурсним потенціалом регіону;
- визначити напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу Одеської області.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів дослідження ресурсного потенціалу регіону.

Об'єкт дослідження – ресурсний потенціал Одеської області та ефективність його використання.

Методи дослідження. Для проведення дослідження та досягнення поставленої мети в роботі використані методи теоретичного аналізу, синтезу, індукції, дедукції, статистичного аналізу даних, графічної інтерпретації

результатів аналізу та узагальнення, табличний метод візуалізації та узагальнення інформації, метод SWOT-аналізу.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження слугували дані Державного комітету статистики України, Головного управління статистики в Одеській області, Департаменту економічного розвитку та стратегічного планування Одеської обласної державної адміністрації, а також матеріали наукових видань українських та зарубіжних вчених, де розглядалися питання оцінювання та аналізу ресурсного потенціалу регіону.

ВИСНОВКИ

Результати проведених досліджень дозволяють зробити такі висновки.

1. Під ресурсним потенціалом розуміють сукупність ресурсів певної кількості і якості, які необхідні для розширеного відтворення еколого-соціально-економічної системи, і які через свою абсолютну або відносну обмеженість задають межі поточного й майбутнього розвитку. Складовими ресурсного потенціалу регіону є економічний, природний, трудовий, демографічний, кадровий, соціальний, поселенський, інформаційний, фінансовий потенціали. Особливе значення має економічний потенціал, як сукупність галузей економіки, підприємств, установ, які виробляють промислову, сільськогосподарську, будівельну продукцію, надають різні послуги виробничого й невиробничого призначення.

2. Під оцінкою ресурсного потенціалу варто розуміти визначення його величини у вартісному виразі в розрізі окремих складових його елементів. Єдиного підходу щодо оцінювання ресурсного потенціалу немає. У більшості випадків вдаються до застосування системного та динамічного підходів. Процес оцінювання у загальному вигляді складається з трьох етапів: підготовчого, розрахункового та заключного, коли аналізують отримані результати та формують висновки й пропозиції.

3. Одним із методичних підходів оцінки ресурсного потенціалу регіону – є комплексне оцінювання усіх його складових. З цією метою за окремими складовими ресурсного потенціалу регіону перш за все, фіксується інформація щодо основних показників, які формують окремий вид потенціалу. Далі відбувається її нормування та визначення інтегрального показнику.

4. Одеська область поряд з дуже вигідним транспортно-географічним розташуванням має сприятливі умови, що формують високий природно-ресурсний потенціал регіону. Регіон є відносно бідним на природні ресурси, що формують його природно-ресурсний потенціал. Головне природне багатство регіону – земельні ресурси. Рівень освоєності земельних ресурсів

значний та визначає перспективи розвитку сільськогосподарської діяльності. Тепле море, лікувальні грязі, мінеральні води, морські пляжі створюють винятково високий рекреаційний потенціал Одещини.

Для демографічної ситуації властиве скорочення чисельності наявного населення, погіршення показників природного руху населення, збільшення обсягів міграційного приросту населення.

5. Загальна економічна характеристика Одеського регіону вказує на перспективи розвитку різноманітних галузей та видів виробничо-господарської діяльності. Так, Одеська область – високорозвинений індустріальний регіон. Регіон постачає на ринок більше 30% виробництва сокової продукції України, у ньому сконцентровано 25% олійних виробничих потужностей країни та 18% виробництва нерафінованої олії, 65% виноробного потенціалу країни, 40% генерувальних потужностей сонячної енергетики України. Сільське господарство – інша провідна галузь економіки регіону. Темп зростання валової продукції сільського господарства в регіоні у 2018 році становив 100,5%, в т.ч.: рослинництва – 102,1%, тваринництва – 92,2%.

Значний внесок у показники економічного розвитку регіону дає підприємництво. В Одеській області здійснюють діяльність (сплачують податки) 126 тис. суб'єктів малого та середнього підприємництва, з них фізичних осіб-підприємців – 95,4 тис. (75,6%), малих підприємств – 29,8 тис. (23,7%), середніх підприємств – 941 (0,7%).

Характеризуючи виробничі можливості регіону необхідно відмітити внесок туристичної галузі. Загалом на території області діє 46 туристичних маршрутів. За 2018 рік розроблено та діють 19 нових маршрутів (7 екологічних, 5 гастрономічних, 5 релігійних, 2 розважальних).

6. Результати SWOT-аналіз ресурсного потенціалу Одеської області свідчать, що в регіоні наявні як слабкі сторони, проте є сприятливі ринкові можливості. Тобто, регіон повинен прагнути посилити конкурентні позиції серед тих факторів, де це можливо, з одночасною ліквідацією слабких ланок.

7. Важливою умовою забезпечення ефективного управління ресурсним потенціалом регіону є чітке обґрунтування цілей, пріоритетів діяльності та розвитку регіону, а також наявність ефективної мотиваційної системи та системи контролю. Основними напрямками формування системи ефективного управління ресурсним потенціалом регіону є: забезпечення та сприяння раціональному використанню наявних в регіоні природних ресурсів, основних фондів, впровадження у процеси виробництва новітніх ресурсозберігаючих технологій, забезпечення ефективного використання наявних трудових ресурсів та сприяння їх розвитку, стабілізація процесів формування та використання фінансових ресурсів (внутрішніх та зовнішніх), а також сприяння розвитку інноваційних процесів та забезпечення впровадження базових результатів для інтенсифікації виробництва

8. Для підвищення ефективності використання окремих видів потенціалу пропонуються такі заходи: розвиток імпорто замічних виробництв, розвиток та модернізація виробництв на якісно новій основі, збільшення питомої ваги високотехнологічних виробництв, створення сучасної інфраструктури. Для Одеської області заходами з високим рівнем пріоритетності є такі, що спрямовані на підвищення ефективності використання наукового потенціалу, а саме: збільшення обсягів наукових і науково-технічних робіт інноваційної спрямованості. За прогнозом очікується їх збільшення з 17 до 45 у 2027 році.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Капітанець Ю. О. Ефективність використання ресурсів аграрного виробництва. *Сталий розвиток економіки*. 2011. №7. URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_7/59.pdf
2. Неживенко А. П. Сукупний ресурсний потенціал: проблеми формування та використання. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Вісник національного економічного університету. 2015. С. 607- 611.
3. Коваль О.М. Оптимізація ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств України. Науковий вісник Київського національного аграрного університету. 2010. №1. URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2010_154_1/10kom.pdf
4. Березюк Ю. Б. До питання аналізу сутності економічної категорії потенціалу. *Економіка АПК*. 2011. №1. С. 73-77.
5. Данилишин Б. М., Дорогунцов С. І, Міщенко В. С. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України. К.: ЗАТ «ШЧ ЛАВА», 1999. 86 с.
6. Ресурсний потенціал регіону : навч. посіб. / авт.-упоряд. : М. К. Орлатий, С. А. Романюк, І. О. Дегтярьова та ін. ; за заг. ред. М. К. Орлатого. К. : НАДУ, 2014. 724 с.
7. Дослідження рівня використання економічного потенціалу регіону: монографія: / за ред. Семенова В.Ф., Руденко О.І. Одеса: ОНЕУ, 2012. 150 с.
8. Безверхнюк Т. М. Ресурсне забезпечення регіонального управління: теоретико-методологічні засади : монографія. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. 320 с.
9. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2012. 352 с.
10. Забедюк М. С., Балако О. В. Оцінка природно-ресурсного потенціалу регіонів України та умови його ефективного використання. *Економічний форум*. 2014. № 3. С. 68-73

11. Макаренко Т. Д., Ковальчук Л. Б. Методические подходы к оценке ресурсного потенциала региона. М. : БГУЭП, 2005. 256 с.
12. Рєпіна І.М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління. *Вісник Української Академії державного управління при Президентові України*. 1998. № 2. С. 262-271.
13. Возна Л.Ю. Основні суперечності та перспективи використання соціально-економічного потенціалу регіонів України. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 1(10). С. 167-174.
14. Тищенко А. Н. Экономический потенциал региона : анализ, оценка, диагностика : монографія / [Тищенко А. Н., Кизим Н. А., Кубах А. И., Давыскиба Е. В.]. Х. : ИД "ИНЖЭК", 2005. 176 с.
15. Старікова О.С. Комплексна оцінка ресурсного потенціалу регіону в умовах його структурної перебудови. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2013. Вип. 9(2). С. 272-276. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2013_9%282%29__51
16. Яремко І.І. Сутність та методичні підходи до оцінки потенціалу сучасних економічних систем. *Економіка і суспільство*. 2019. Випуск 20. С. 441-449.
17. Гедз М.Й., Бакум І.В. Оцінка ресурсного потенціалу регіону. *Вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Випуск 16, частина 1. С. 67-70.
18. Дадій Н. В. Методичні підходи до моніторингу ресурсного потенціалу на місцевому рівні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 1. URL: <http://nbuv.gov.ua>.
19. Спирин В.С. Анализ экономического потенциала предприятия. М.: Финансы и статистика. 1994. 168 с.
20. Соціальні індикатори рівня життя населення України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_sirn2017pdf.pdf.
21. Паспорт Одеської області. 2019. 76 с. URL: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5e4b8e0dd6ec2.pdf>.

22. Екологічний паспорт регіону. 2019. 204 с. URL: http://ecology.odessa.gov.ua/files/ecology_portal/ekolog_chnij_pasport_reg_onu_2018_r_k.pdf

23. Одеський регіон: природа, населення, господарство: навч. пос. / за заг. ред. О. Г. Топчієва. Одеса: Астропринт, 2013. 184 с.

24. Регіони України: статистичний збірник 2019. Частина I. К.: Державна служба статистики України, 2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

25. Регіони України: статистичний збірник 2019. Частина II. К.: Державна служба статистики України, 2019. України: статистичний збірник 2019. Частина I. К.: Державна служба статистики України, 2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

26. Соціально-економічне становище Одеської області у 2019 році: статистичний бюлетень. Головне управління статистики в Одеській області, 2020. 43 с.

27. Головне управління статистики в Одеській області. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>

28. Стратегія розвитку Одеської області на період 2021-2027 рр. Додаток до рішення обласної ради від 03 березня 2020 року №1228-VII.

29. Підсумки роботи транспорту Одеської області у 2019 році <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>

30. Біла С. Структурна політика в системі державного регулювання трансформаційної економіки. К.: Вид-во УАДУ, 2001. 406 с.

31. Парадигма інноваційного розвитку в умовах ринкової трансформації : монографія / авт. кол.: Е.М. Забарна, О.М. Козакова, В.А. Чередниченко [та ін.]; за заг. ред. Е.М. Забарної. Херсон : Олді-плюс, 2019. 92 с.